ब्रह्मवैवर्त

1

श्रीगणेशाय नमः ॥ नारद उवाच ॥ पूजाविधानं स्त
वनं ध्यानं कवचमीप्सितम् पूजोपयुक्तं नैवे
द्यपुष्पं च चन्दनादिकम् ॥१॥ वद वेदविदां श्रेष्ठ
श्रोतुं कौतूहलं मम वर्द्धते सांप्रतं शश्वत्किमिदं श्रु
तिसुन्दरम् ॥२॥ नारायण उवाच ॥ शृणु नारद वक्ष्या
मि काण्वशाखोक्तपद्धतिम् ॥ जगन्मातुः सरस्वत्याः
पूजाविधिसमन्विताम् ॥३॥ माघस्य शुक्लपञ्चम्यां वि
द्यारंभदिनेपि च ॥ पूर्वेन्हि संयमं कृत्वा तत्रान्हि संयुत
श्शुचिः ॥४॥ स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा घटं संस्थाप्य भक्ति
तः संपूज्य देवषट्कं च गणेशादिकमेव च ॥५॥ गणेशं च

नारिकेलैन्दुदकं केशरन्तु समाद्रिकम् पक्वं रम्भाफलं चारु श्री
फलं बदरीफलम् ॥१३॥ कालदेशोद्भवं पक्वं फलं शुक्लं तु सं
स्कृतम् सुगंधि शुक्लपक्वं च सुगंधि शुक्लचन्दनम् ॥१४॥
नवीनं शुक्लवस्त्रं च शांखं च सुमनोहरम् माल्यं च शुक्लपुष्पाणां
॥२॥ शुक्लहारं च भूषणाम् ॥१५॥ यद्दत्तं च श्रुतौ ध्यानं प्रशस्तं श्रुतिसु ॥२॥
न्दरम् तन्निबोध महाभाग भ्रमभंजनकारणम् ॥१६॥ सरस्वतीं
शुक्लवर्णां सस्मितां सुमनोहराम् कोटिचन्द्रप्रभामुष्टपुष्टश्रीयु
क्तविग्रहाम् ॥१७॥ वह्निशुद्धांशुकाधानां सस्मितां सुमनोहराम्
रत्नसारेन्द्रनिर्माणवरभूषणभूषिताम् ॥१८॥ सुपूजितां सुरगणैर्ब्र
ह्मविष्णुशिवादिकाजैः वन्दे भक्त्या वन्दितां तां मुनीन्द्रमनुमानवैः

रनेशां च यान्किंचित्समुन्मितां मिवाम् संपूज्य संयतो ऽग्रे चानंतो ऽ
भीष्टं प्रपूजयेत्॥२॥ ध्यानेन च क्रमारो न ध्यात्वा वा तुष्टदेव
यः ध्यात्वा पुनः षोडशोपचारैः॥ पूजयेद्व्रती॥३॥ पूजोपयुक्तं नै
वेद्यं यत्पदे देनिरूपितम् वक्ष्यामि सांप्रतं किंचित्तद्धीतं य
थागमम्॥४॥ नवनीतं दधि क्षीरं लाजा भक्ष्यतिलतण्डुलम्
इक्षुमिक्षुरसं शुक्लां शर्करां पुष्परसं मधु॥५॥ स्वस्तिकं प्रावे
रं शुक्लां धान्यस्या घृतमक्षतम् आश्विनं शुक्लधान्यस्य पृथु
कं शुक्लमोदकम्॥१०॥ घृतसैन्धवसंस्कारैर्हि व्यान्नं च व्यञ्जनं
यवगोधूमचणकान्नोपिष्टकं घृतसंस्कृतम्॥११॥ पिष्टकं स्वस्ति
कस्यापि पयोधर्मफलस्य च परमान्नं च सघृतं मिष्टान्नं च सद्

पूर्णं॥९॥

शीर्षः पातिनयेनैव नरदजायधी ननोरनादद्योशाक
जपनायसुतलेवलि संसदि चतुर्थं क्षजपेनैवमंत्रवि ३
द्धो भवेन्न ॥ यदि स्यात्सिद्धमंत्रो हि वृहस्पतिस
मो भवेत् कवचं शृणु विप्रेन्द्र यद्दत्तं विधिना पुरा ३०॥
॥३१॥ विश्वक्सेनं विश्वजयं भगवे गन्धमादने स्कन्द उवाच
भगवन् धर्मतत्वज्ञ ब्रह्मज्ञानविशारद सर्वज्ञ त
र्वज्ञ सर्वेश सर्वपूजित सारं सारात्परं कवचं ब्रूहि वि ॥३१॥
ष्वक्सेनं प्रभो ३२ श्री जातयाम ननभारासन्कृहं संपृतं परं
श्लोकाचश्रणु वत्स प्रवक्ष्यामि कवचं सर्वकामदम् ३३
श्रुतिसारं श्रुतिमुखं श्रुत्युक्तं श्रुतिपूजितम् उक्तं कृ
ष्णेन गोलोके महाविष्णवे [illegible] ब्रह्मणे ३४ ब्रह्मा सर्वेश्वरेणारा

एवं ध्यात्वा च मूलेन सर्वं दत्वा विचक्षणाः संपूज्य कवचं धृत्वा आमृता मेद
दाइवम्भुवि ॥२०॥ येषां चेयमिष्टदेवी तेषां नित्यं कृपा मुने विद्या
रंभे च सर्वेषां वर्षाते पंचमी दिने ॥२१॥ सर्वाऊः युक्तो मूलमन्त्र वै दिको ब्र
ह्मरःपरः ये ध्यायेनोपदेशो वा तेषां समूल ९ वच ॥२२॥ सरस्वती चतु
र्थ्यन्त वन्हिजायान्त स्वंच लक्ष्मी मायादिकश्चैव मंत्रो यं कल्पपादपः ॥२३॥
पुरा नारायणश्चैवं वाल्मीकाय कृपानिधिः प्रददौ जान्हवी तीरे पुण्य
क्षेत्रे च भारते ॥२४॥ भृगुर्ददौ च शुक्राय पुष्करे सूर्यपर्वणि चन्द्र
पर्वणि मारिचो ददौ वाक्पतये मुदा भृगवे च ददौ तस्मै ब्रह्मा बद
रिकाश्रमे आस्तीकाय जरत्कारु र्ददौ क्षीरोदसन्निधौ ॥२५॥
विभाण्डको ददौ मेरौ ऋष्यशृंगाय धीमते शिवः कणादमुनये गौ
तमाय ददौ मुने ॥२६॥ सूर्यश्च याज्ञवल्क्याय तथा कात्यायनाय च

4

॥५॥

स्यास्य विप्रेन्द्र [illegible] ऋषिरेष प्रजापति ४१ स्वयंबृ
हस्पती छन्दो देवो रसेश्वरः प्रभुः सर्वतत्वपरिज्ञान
सर्वार्थ साधनेषु च ४२ कवितासु च सर्वासु विनियोगः
प्रकीर्तितः ॐ ह्रीं सरस्वत्यै स्वाहा शिरो मे पातु सर्वतः ४३ श्रीं वाग्दे
वतायै स्वाहा भालं मे सर्वदावतु ॐ सरस्वत्यै स्वाहेति श्रोत्रे पातु नि
रन्तरम् ४४ ॐ श्रीं ह्रीं जाम्बवत्यै स्वाहा नेत्रयुग्मं सदावतु ऐं ह्रीं वाग्वा
दिन्यै स्वाहा नासिकां मे सदावतु ४५ ॐ विद्याधिष्ठातृदेव्यै स्वाहा [illegible] श्रोत्रे
[illegible] पुनोष्ठं सदावतु ॐ ह्रीं ब्राम्यै स्वाहेति दंतपंक्तिं सदावतु ऐं ४६
मित्येकाक्षरो मन्त्रो मम कंठं सदावतु ॐ ह्रीं श्रीं विद्यास्वरूपायै
स्वाहा मे पातु नाभिकाम् ४७ ॐ ह्रीं क्लीं वाण्यै स्वाहा ममपृष्ठं सदावतु
ॐ सर्ववर्णात्मिकायै पादयुग्मं सदावतु ४८ ॐ [illegible]

सेचपितेरासमणाडले श्रीतीवेगोपनीयं च कल्पवृक्षसमं
परम् ३५ अमृतास्तुतमंत्राणां समूहैश्च समन्वितम् य
कृत्वा पठनाश्रुत्वनयुनाश्च बृहस्पतिः ३६ यं कृत्वा भग
वान् शुक्रः सर्वदैत्येषु पूजितः पठनाद्धारणाद्ब्रह्मन्क
वीन्द्रो वाल्मीको मुनि ३७ स्वायंभुवो मनुश्चैव यधृत्वा
सर्वपूजितः कश्यपो गौतमः कारवः वशिष्ठः शाकटायनः ३८
जं पंचचामरप्र धृत्वा दक्षः कात्यायनः स्वयम् शातातपश्च
संवर्तो वशिष्ठश्च पराशरः ३९ यं कृत्वा पठनाद्रूपं वा
सप्तर्षयस्त्वकाहि अपि श्रृंगी भरद्वाज अगस्तिकौ देवलस्तथा ४०
जैगीषव्यो व्यास जनपालिर्यं कृत्वा यं कृत्वा सर्वपूजितः कण्व

बि३

5

पंचलक्षजपेनैव सिद्धिं तु कवचं भवेत् ५९ स्वदेहि सर्वतप
सास्तूभीर्कहृष्टिगोचरम् यदि स्यात्सिद्धिकवचो ब्रहस्पतिस
मो भवेत् ६० महावाग्मी कवीन्द्रस्त्रैलोक्यविजयी भवेत् शक्नो
ती न्वैसर्जवति शक्नोति सर्वं हतुं स कवचस्य प्रसादतः ६१ इदं ते का
ण्वशाखोक्तं कथितं कवचं मुने स्तोत्रं पूजाविधानं च ध्यानं वं
॥५॥ दनं तथा ६२ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे प्रकृतिखण्डे सरस्व
ती कवचं नाम चतुष्पाऽध्यायः ४ नारद उवाच वाग्देवतायाः स्त ॥५॥
वनं श्रूयतां सर्वकामदम् महामुनिर्याज्ञवल्क्यो येन तुष्टाव तां पु
रा १ गुरुशापाच स मुनिर्हतविद्योऽभूव ह तदा जगाम दुःखार्तो रविस्था
नं च पुन्यदम् २ तुष्टाव सूर्यं शोकेन रुरोद च पुनःपुनः सूर्यस्तं पाठ
यामास वेदवेदांगमीश्वरः ३ उवाच स्तुहि वाग्देवीं भक्त्या च स्मृतिहेतवे
तमित्युक्त्वा दीननाथो ह्यन्तर्धानं चकार सः ४ मुनिः स्नात्वा च तुष्टाव
भक्तिनम्रात्मकंधरः याज्ञवल्क्य उवाच कृपां कुरु जगन्मातर्मामेव

ॐ सर्वजिह्वाग्रवासिन्यै मामग्निदिसि रक्षतु ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं सरस्व
त्यै बुधजनन्यै स्वाहा ५१ सततं मंत्रराजोऽयं दक्षिणे मां सदावतु
ॐ ह्रीं श्रीं त्र्यक्षरो मंत्रो नैर्ऋत्यां मे सदावतु ५२ कविजिह्वाग्रवासि
न्यै स्वाहा मां वारुणोऽवतु ॐ सर्वांबिकायै स्वाहा वायव्ये मां सदा
वतु श्रीं सर्वशास्त्रवासिन्यै स्वाहा ऐशान्यां सदावतु ५४
ॐ ह्रीं सर्वपूजितायै स्वाहा चोर्ध्वं सदावतु ऐं ह्रीं पुस्तकवासिन्यै स्वा
हा सदवतु ५५ ॐ ग्रंथबीजस्वरूपायै [illegible] स्वाहा मां सर्वतोऽवतु इति
ते कथितं विप्र सर्वमंत्रौघविग्रहम् ५६ इदं विश्वजयं नाम कवचं
ब्रह्मरूपिणम् पुराश्रुतं धर्मवक्त्रान्पर्वते गन्धमादने ५७ तव
न्मे २ स्नेहा[illegible] याख्यातं प्रवक्तव्यं न कस्यचित् ५८ गुरुमभ्यर्च्य विधि
वद्वस्त्रालंकारचन्दनैः ५९ प्रणम्य दण्डवद्भूमौ कवचं धारयेत सुधी

बभूव जडवत्सोपि सिद्धौ नं कर्तुमक्षमः तदा जगामः तदा जगाम भगवानाला
श्रीलिंसमीश्वरः ११ उवाच वचनं सोहि भागीमिति प्रजापते सचतुष्वा
वतं प्रसन्नो वा सपापरमात्मनः १८ चकारस्वतुष्टिद नत दासिद्धौ न
६ मुत्तमम् यदा ध्यानं नं प्रपद्य सा न मेधैव सुंधरा २० बभूव मूकवत्सो
पि सिद्धौ नं कर्तुमक्षमः तदात्वाम चतुष्वा वसंन्तस्तकश्यपा ऽपा २१
३६ ततः स्वकीरसिद्धौ नं निर्मलं प्रममं जलम् व्यासः पुराणसूत्रं चप
प्रद्ध चेहरिपद २२ मौनीभूतः ससत्वास्वामेव जगंधविके तदा चकार ६
सिद्धौ नं स्वद्वैसामुनीश्वरः २३ सप्रप्रणिमेलं ध्यानं प्रमादध्वंसकारसाम्
पुराणसूत्रं सूत्राच व्यासः कसमफलोभद्भवः २४ त्वांसि बेवेवद ध्यौव
मानवषि चपुष्कैरै २५ तदा त्वत्तो वरंमा पसस्फन्नो मायवमूर्वह २५ तदा
वेदवि भागं च पुराणानि चकार ह यदा महेशं प्रपद्य तत्वा ज्ञानं क्रि
याशिवम् २८ कारा नामेवसंविधानस्येरणा सदेवाविभुः पप्र ७०

ता चेतसम ५ उ३ मा पापस्मृतिभ्रष्टंविद्याहीनं च दुःखितम्म सानंदेहिस्मृतिं
देहिविद्यांदेहिधाविदेवने ६ प्रतिष्ठां कवितां देहि शक्तिंशिष्यप्रबोधिकाम्।।
ग्रन्थकर्तृत्वशक्तिं च सुशिष्यं सुप्रतिष्ठितम् ७ प्रतिभां सत्सभायां च विचारक्ष
मतां शुभाम् लुप्तं सर्वं दैवयोगान्नवभूतं पुनः कुरु ।८।। यथा कुरं भस्म ।।
नि च करोति देवता पुनः ब्रह्मस्वरूपा परमा ज्योतीरूपा सनातनी ९ सर्वविद्याधि
देवी या तस्यै वाण्यै नमो नमः यया विना जगत्सर्वं शश्वज्जीवन्मृतं सदा १० ज्ञा
नाधिदेवी या तस्यै सरस्वत्यै नमो नमः यया विना जगत्सर्वं मूकमुन्मत्तवत्सदा ११
वागधिष्ठात्री या देवी तस्यै वाण्यै नमो नमः हिमचन्दनकुन्देन्दुकुमुदाम्भोजस
न्निभा १२।। वर्णाधिदेवो या तस्यै चाक्षरायै नमो नमः विसर्गबिन्दुमात्रासु
यदधिष्ठानमेव च १३ तदधिष्ठात्री या देवी भवमैते नमो नमः यया
विना प्रसंख्यावान् संख्यां कर्तुं न सक्षते १४ कालसंख्यास्वरूपा या तस्यै दे
व्यै नमो नमः व्याख्यास्वरूपा या देवी व्याख्याधिष्ठातृदेवता १५ भ्रमसि
द्धान्तरूपा या तस्यै देव्यै नमो नमः समनसुमनोभ्रमसाराद्दानपप्रद्धपत्रवे १६

याज्ञवल्क्यकृतं वाणीस्तोत्रं यः संयतः पठेत् ३४ सुकवी
श्च महावाग्मी वृहस्पतिसमो भवेत् महामूर्खश्च दुर्मेधो
7 वर्षमेकं च यः पठेत् ३५ स पंडितश्च मेधावी सुकविश्च
भवेद्ध्रुवम् ३६ इति श्री ब्रह्मवैवर्त्ते महापुराणे प्रकृतिख
6 ण्डे नारायणनारदसंवादे याज्ञवल्क्योक्तवाणीस्तवनाम प
ञ्चमोऽध्यायः ५ संवत १९५६ शाके १८२१ फाल्गुनमासे 6
7 कृष्णपक्षे तिथौ पांचम्यां गुरुवासरे पुस्तकमिद मयालिखि
श्रीदत्तेनाशास्त्रिणा राम राम राम राम राम राम राम

सर्वशास्त्राणि महेन्द्रप्रभव बृहस्पतिम् २६ दिव्यवर्षसहस्रं च
सत्वां दध्यौ च पुष्करे तदा बृहो वरं प्राप्य दिव्यं वर्षसहस्रकम् २८
उवाच शब्दशास्त्रं च तदर्थं च सुरेश्वरि अध्यापितमथ येः शि
ष्यं येरधीतं मुनीश्वरैः २९ ते च तेषां परिसंवादेन प्रवर्तितं सुरे
श्वरि त्वं संस्तुता पूजिता च मुनीन्द्रमुनिभिर्मानवैः दैत्येन्द्रैः सु
रेन्द्रैः प्रचण्डैश्च ऋषिविष्णुशिवादिभिः जटीभूतः सहस्रांशुः
पंचवक्त्रः स्वतुर्मुखः ३१ पंकोऽतु किमहर्हसौमित्रि नामेकास्पेनना
रद ३ गुरुको पात्र वल्कापरश्च मतिजिन वाप्य कंधरः ३२ प्रणाना
मनिरा हरोतु नोदच महेशगुरुं तदा ज्योतिस्वरूपा सा तत्र ह्यु
पुधावनम् ३३ सुकण्ठो नवेतना वैकुंठं च जगाम ह